

Eğitim Fakültesi Dergisi

<http://kutuphane.uludag.edu.tr/Univder/uufader.htm>

İş Birliğine Dayalı Öğrenmenin Sosyal Bilgiler Dersinde Akademik Başarı Üzerine Etkisi

Zafer Kuş^{*}, Kadir Karatekin^{}**

**MEB Demirlibağçe İ.Ö.O., Ankara,
kadirkaratekin@yahoo.com*

***Ahi Evran Üniversitesi, Eğitim Fak.
zkus@ahievran.edu.tr*

Özet. Bu araştırmanın amacı, ilköğretim 6. Sınıf Sosyal Bilgiler dersi “Türk Dünyası” konusunun işbirlikli öğrenme yöntemlerinden bir olan “Birleştirme I” tekniğiyle işlenmesinin öğrenci başarısına etkisini tespit etmektir. Araştırma 2008-2009 öğretim yılı bahar döneminde, Ankara İli Mamak İlçesi’nde yer alan Demirlibağçe İlköğretim Okulunun 6. sınıflarında yürütülmüştür. Ön test, son test, kontrol gruplu desen kullanılan araştırmada, iki deney, bir kontrol grubu bulunmaktadır. İlgili konu, deney grubunda işbirlikli öğrenme yöntemiyle, kontrol grubunda ise geleneksel öğretim yöntemleri ile işlenmiştir. Deneysel çalışma toplam yedi hafta sürmüştür. Araştırmada veri toplama aracı olarak, bilişsel alanın bilgi, kavrama ve uygulama basamaklarına uygun olarak hazırlanan başarı testi kullanılmıştır. Verilerin analizinde ise varyans analizinden faydalanılmıştır. Araştırma bulgularına göre; deney ve kontrol grupları arasında öntestte anlamlı bir farklılığa rastlanmazken, sontestte ise deney grupları lehine anlamlı bir farklılığa rastlanmıştır. Araştırmada, Sosyal Bilgiler dersi “Türk Dünyası” konusunun öğretilmesinde öğrencilerin “bilgi”, “kavrama”, “uygulama” ve “genel” başarılarını artırmada işbirlikli öğrenme yönteminin, geleneksel öğrenme yöntemine göre daha etkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: İşbirliğine Dayalı Öğrenme, Birleştirme I (jigsaw I), Sosyal Bilgiler Öğretimi.

Abstract. The aim of this study was intended to test the effect of Jigsaw 1 method, one of the cooperative learning methods, on students' success in social studies lesson at 6 th grade on subject "World of Turks". The study had been carried out at Demirlibahçe Primary School in Ankara, at the 6th. grade students, in 2008-2009 spring semester. There are two test groups and one control group in the research where pretest and posttest are used. The subject "World of Turks" had been taught with cooperative learning method in test groups, but in control group the traditional method had been used. The research took seven weeks. To gather data the achievement test which was appropriate to level of knowledge, understanding, and practise of cognitive domain had been used. To analyse the data variance analysis had been used. According to results: While there isn't a significant difference between test groups and control group in pretest, there is a significant difference in posttest in favour of test groups. Results of the study indicated that cooperative teaching method is more effective than traditional learning method to improve students' knowledge, understanding, practice and general success on teaching subject "World of Turks" in Social Studies lesson.

Key Words: Cooperative Learning Methods, Jigsaw I, Social Studies Teaching.

GİRİŞ

Bilginin hızla yenilenerek üretildiği çağımızda birçok alanda büyük değişimler meydana gelmektedir. Bu değişimler, doğal olarak eğitim programlarına da yansımıştır. Bu yansıma ile yenilenen Sosyal Bilgiler programı, bireyin deneyimlerini dikkate alarak, yaşama etkin katılımını sağlayan, doğru karar vermesini ve sorun çözmesini geliştirici bir yaklaşımı önemsemektedir. Yeni program, öğrencinin bilgiyi kendi yaşantısından yola çıkarak yine kendisinin yapılandırmasını hedeflemektedir (Safran, 2004). Sosyal Bilgiler programının hazırlanışında dikkate alındığı belirtilen bu unsur, yapılandırmacı öğretim metodudur. Yapılandırmacılık yaklaşımı, bireyin kendi deneyimleri ve düşünmesi sonucu kendi bilgilerini oluşturması anlayışına dayanan bir öğrenme yaklaşımıdır (Titiz, 2005). Günümüzde, öğrenmenin yaparak, uygulayarak, daha kalıcı bir biçimde gerçekleştiği düşüncesi kabul görmektedir. Bu çerçevede, öğrenciler aktif olduklarında zihinlerini ve birikimlerini kullanırlar; öğrenme eyleminin içinde olurlar ve öğrendikleri bilgileri uygulamaya yönelirler (Kalem & Fer, 2003). Yapılandırmacı eğitim ortamlarında, bireylerin çevreleriyle daha fazla etkileşimde bulunmalarına olanak sağlayan işbirliğine dayalı öğrenme ve

probleme dayalı öğrenme gibi, öğrenenler aktif kılan öğrenme yaklaşımlarından yararlanır (Şaşan, 2002).

İşbirlikli öğrenme, öğrencilerin küçük gruplar halinde çalışarak ve birbirlerinin öğrenmesine yardım ederek öğrenmeyi gerçekleştirme sürecidir (Açıkgöz, 2003). Johnson ve Johnson'a göre (1997) işbirlikli öğrenme, öğrencilerin eğitimsel amaçlara ulaşmak için küçük gruplar halinde birlikte çalışmalarınıdır. İşbirlikli öğrenme, öğrencilerin, motivasyonunu artıran ve birbirlerine karşı olumlu hisler geliştirmelerini sağlayan (Saban, 2004), başkalarının fikirlerine saygılı olmayı, hoşgörülü olmayı, tartışmayı öğrenmelerine yardımcı olan (Senemoğlu, 2001), sahip oldukları farklı görüşleri ortaya çıkaran (Davidson & O'Leary, 1990), bir öğrenme yöntemidir. Elbette ki, işbirlikli öğrenme öğrencilerin bir araya gelerek sadece grup halinde çalışması demek değildir. İşbirlikli öğrenme gruplarında öğrencilere iki sorumluluk verilir: İlki, belirlenen konuyu öğrenmek; ikincisi ise, diğer grup üyelerinin de öğrendiğinden emin olmak. İşbirlikli öğrenme, öğrenciler öğrenme hedeflerine yalnızca diğer grup üyeleri de aynı durumda olduklarında ulaşabileceklerini kavrarlar. Öğrenciler, öğrenilecek olan konuyu birbirleriyle tartışır, birbirine yardım ederler, yol gösterirler ve birbirlerini teşvik ederler (Johnson & Johnson 1992).

Sosyal bilgiler programlarının ana hedefi, iyi vatandaş yetiştirme idealinin gerçekleştirilmesidir (Demirkaya, 2005). İşbirlikli öğrenme yöntemi ise, öğrencilere başkalarıyla iyi geçinme ve işbirliği yapma becerisi kazandırır. Ayrıca, öğrencilere sorumluluk bilincini vermesi ve demokratik yaşama yollarını öğretmesi de bu yöntemin güçlü yönlerindedir. Kişinin kendi görüşünü ortaya koymasında, toplumun kurallarını benimseyerek bunlara uymasında ve toplumsal kişilik kazanmasında etkili olur (Cin, 2005).

İş birliğine dayalı öğrenmenin ilköğretim 6. sınıf Sosyal Bilgiler dersinde, öğrencilerin akademik başarıları üzerindeki etkisini araştıran bu çalışmada, Aronson (1978) tarafından geliştirilen "Birleştirme I (Jigsaw I)" kullanılmıştır. Birleştirme tekniği ilköğretimden üniversiteye değin birçok alanda etkin bir şekilde kullanılabilir (Choe & Drennan, 2001). Bu teknikte konunun tümünün öğrenilebilmesi için her öğrenci, hem öğreten hem de öğrenen durumundadır. Dolayısıyla bazı öğrencilerin baskın olabileceği bir ortam yoktur. Sonuç elde etmek için her öğrencinin işbirliği yapması gerekir. (Kagan, 1992). Bu teknikte, öğrenciler, 5-6 kişiden oluşan gruplara ayrılırlar. Tüm gruplar aynı üniteyi öğrenirler. Ancak, ünite 5-6 alt bölüme ayrılır. Her gruptaki bir üye ünitenin belli bir bölümünü öğrenmek üzere seçer. Her üye kendi konusunu çalışır. Daha sonra farklı gruplardaki aynı konuyu alan üyeler bir araya gelerek "uzmanlık gruplarını" oluştururlar. Uzmanlık gruplarında konu açıklanır, derinlemesine tartışılır. Uzmanlık gruplarındaki

öğrenciler, konularını tam olarak öğrendikten sonra kendi gruplarına dönerler. Konularını diğer grup arkadaşlarına öğretmeye çalışırlar. Öğrenciler, grup içinde ünitenin tüm bölümlerini birbirlerine öğrettikten sonra tüm üniteyi kapsayan bir izleme testi alırlar. İzleme testinden elde ettikleri puanlar bireysel olarak değerlendirilir (Sharan 1980; Slavin 1988: Akt. Senemoğlu, 2001).

İşbirlikli öğrenme yöntemlerinden biri olan “Birleştirme I” tekniğinin, özellikle bölümlere ayrılabilen ünitelerde oldukça başarılı bir şekilde kullanılabildiği vurgulanmaktadır. Bu nedenle “Birleştirme I” tekniğinin uygulandığı bu çalışmada Sosyal Bilgiler dersinde, bölümlere ayrılabilen “Türk Dünyası” konusu tercih edilmiştir. Geleneksel yönetime göre, “Birleştirme I” tekniğinin bu konu üzerinde daha etkili olup olmadığının belirlenmesi, bu çalışmanın temel problemini oluşturmaktadır.

Problem Cümlesi

İlköğretim 6. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersinde İşbirlikli öğrenme yönteminin öğrencilerin “bilgi”, “kavrama”, “uygulama” ve “genel” başarı düzeylerine etkisi nedir?

Alt problemler

1. Grupların testin tümünden aldıkları başarı puanları açısından öntest puanları arasında anlamlı bir fark var mıdır?
2. Grupların başarı testinde, bilişsel alanın bilgi, kavrama, uygulama basamağından aldıkları öntest puanları arasında anlamlı bir fark var mıdır?
3. Grupların testin tümünden aldıkları başarı puanları açısından sontest puanları arasında anlamlı bir fark var mıdır?
4. Grupların başarı testinde, bilişsel alanın bilgi, kavrama, uygulama basamağından aldıkları sontest puanları arasında anlamlı bir fark var mıdır?

YÖNTEM

Araştırmanın Modeli

Araştırma modeli, öntest-sontest kontrol gruplu deneme modelinde bir çalışmadır. Öntest-sontest kontrol gruplu desenin iki temel avantajı vardır. Birincisi, aynı denekler üzerinde ölçümler yapıldığından farklı deneysel işlem koşulları altında elde edilen ölçümler pek çok deneyde yüksek düzeyde ilişkili olacaktır. Bu da hata terimini düşürecek ve buna bağlı olarak istatistiksel güç artacaktır. İkinci avantaj ise, zaman ve sarf edilen çabada

ekonomi sağlar. Bu ikinci avantaja bağlı olarak homojen gruplarda çalışma olanağı, deneysel işlemin gerçek etkisinin belirlenmesine katkı sağlar (Ferguson & Takane, 1989; Akt.: Büyüköztürk, 2001).

Çalışma Grubu

Bu araştırma 2008-2009 Eğitim – Öğretim yılı bahar döneminde Ankara İli Mamak İlçesi'nde yer alan Demirlibağçe İlköğretim Okulunda 3 farklı sınıfta okuyan 6. sınıf öğrencileri üzerinde yapılmıştır. Rastgele (keyfi) yöntemle seçilen 2 deney ve bir kontrol grubu belirlenmiştir. Araştırma da iki deney grubunun seçilmesinin temel nedeni; işbirlikli ders anlatılan sınıflar arasında da akademik başarı açısından bir fark olup olmadığını kontrol etmek ve sınıfların rastgele (random) yöntemle seçilmesinden dolayı şans faktörünü en aza indirmektir. Kontrol grubunda geleneksel öğretim ortamında eğitim-öğretim verilirken; deney gruplarında ise işbirlikli öğrenme yönteminin uygulandığı bir öğretim ortamında eğitim öğretim verilmiştir. İşbirlikli öğrenme yönteminin uygulandığı deney grubu ve geleneksel öğrenme yönteminin uygulandığı kontrol grubu öğrencilerinin genel başarıları, bilişsel alanın bilgi, kavrama ve uygulama basamaklarından aldıkları puanlar karşılaştırılmıştır.

Tablo 1. Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Sayı Ve Yüzde Dağılımları

Gruplar	Sınıf	f	%
Deney 1	6-C	28	29.8
Deney 2	6-D	34	36.2
Kontrol	6-E	32	34.0
Toplam		94	100.0

Veri Toplama Aracı

Başarı testi: Araştırmada veri toplama aracı olarak ilgili üniteyi kapsayan bir başarı testi geliştirilmiştir. İlk olarak üniteye yer alan toplam altı ülke ile ilgili olarak (Azerbaycan, Kazakistan, Türkmenistan, Kırgızistan, Özbekistan ve Kıbrıs) 40 adet çoktan seçmeli soru hazırlanmıştır. Hazırlanan bu başarı testinin uygulamasına geçmeden önce Kırşehir Merkez Cumhuriyet İlköğretim Okulunda 7. Sınıfta yer alan 90 öğrenci üzerinde ön uygulaması yapılarak her bir maddenin, madde güçlüğü ve ayrıcalık indisine bakılmıştır. Ayrıcalık indisi.20'nin altında olan 15 madde test kapsamı dışında bırakılmıştır (Tekin, 2000:249). Böylece 25 maddeden oluşan başarı

testi üzerinde istatistiksel işlemler yapılmıştır. Testteki kalan maddelerin madde güçlükleri, .18 ile.80 arasında değişmektedir. Yani testte hem kolay hem de güç maddeler yer almıştır. Testte kalan 25 soru üzerinde ölçme aracının alfa kat sayısı hesaplanmış ve.80 değeri bulunmuştur. Bulunan bu değerlerin istenilen düzeyde olduğu görülmüş ve yeterli kabul edilmiştir. Hazırlanan bu başarı testi deney ve kontrol gruplarına öntest ve sontest olarak uygulanmıştır.

Sosyal Bilgiler Başarı testine son hali verildikten sonra, 25 adet soru ilgili literatüre başvurularak ve uzman görüşü alınarak bilgi, kavrama, uygulama düzeyinde ayrılmıştır. Öğrencilerin bilgi, kavrama ve uygulama düzeyindeki başarılarını ölçmek amacıyla, bilgi düzeyinde 8 soru (1-2-3-4-12-13-22-23. sorular); kavrama düzeyinde 11 soru (5-6-7-8-9-11-15-18-20-24-25. sorular) ve uygulama düzeyinde ise 6 soru (10-14-16-17-19-21. sorular) yer almıştır. Ayrıca araştırmanın sonunda deney grubundaki öğrencilerin işbirlikli yöntemle ilgili görüşleri alınmıştır.

DeneySEL Çalışmanın Basamakları

Araştırmada iş birliğine dayalı öğrenme tekniklerinden “Birleştirme I (Jigsaw I)” tekniği deney grubuna bizzat araştırmacılardan biri tarafından uygulanmıştır. Araştırmanın başlangıcında birleştirme I tekniği, deney grubundaki öğrencilere ayrıntılı olarak açıklanmış ve “Ülkemizin Kaynakları” ünitesinde üç hafta süren farkındalık çalışması yapılmıştır. Bu üç haftalık farkındalık çalışması sırasında öğrenciler daha önce yaptıkları küme çalışmalarının benzeri olacağını düşündükleri için grupların oluşumuna itiraz etmişler ve her öğrenci kendi arkadaşı ile grubunu kurmak istemiştir. Öğrenciler birbirleri ile sürekli yarış halinde olduklarından ilk etapta birlikte çalışmamış ve sürekli şikâyetlerde bulunmuşlardır. Ancak şikâyetler zamanla işbirliğine dönüşmüştür. Bu farkındalık çalışması ile öğrenciler hem bu metodu öğrenmiş hem de uygulama sırasında karşılaşılabilecek muhtemel zorluklar aşılmıştır.

Uygulamaya yönelik, araştırmacılar tarafından ilköğretim 6. sınıf Sosyal Bilgiler programında “Ülkemiz ve Dünya” Ünitesindeki “Türk Dünyası” konusunun kazanımları doğrultusunda 11 adet etkinlik hazırlanmıştır. Bu etkinlikler hazırlanırken etkinliklerin uygulanabilir olmasına, öğrenci seviyesine uygun olmasına ve ilgi çekici, öğretici olmasına dikkat edilmiştir. Her ders öncesi o derse ait günlük ders planları araştırmacı tarafından hazırlanmış ve etkinlikler ders saati içerisinde uygulanmıştır. Araştırmanın deney grubundaki öğrenciler cinsiyet, birinci dönem sosyal bilgiler başarı notları dikkate alınarak gruplara ayrılmış ve uygulamaya geçilmiştir. Deney grubunun ders işleyeceği sınıftaki sıra sistemi her dersin başında değiştirilip,

sıralar iş birliğine dayalı öğrenmenin esaslarına uyacak biçimde düzeltilerek grupların çalışması sağlanmıştır. Deney grubunda yer alan öğrenciler, uygulama boyunca zorunlu olmadıkça devamsızlık yapmamaları konusunda uyarılarak derse devamları sağlanmıştır. Uygulama farkındalık çalışması ile birlikte yaklaşık yedi hafta sürmüştür. Uygulamanın bitiminde “küme başarı puanları” hesaplanarak, başarılı kümeler belirlenmiş ve küme üyelerine başarı sertifikaları verilmiştir.

Araştırmanın verilerinin toplanması için gruplara, araştırma öncesi başarı testi öntest, araştırmanın sonunda başarı testi son test olarak uygulanmıştır.

Geleneksel Yöntem: Araştırmanın kontrol grubunu oluşturan öğrencilere farklı bir Sosyal Bilgiler öğretmeni tarafından geleneksel yöntem uygulanmıştır. Geleneksel yöntemi uygulayan öğretmen, çevresinde ve idareciler tarafından alanında iyi kabul edilen, başarılı bir öğretmen olarak tanımlanmıştır. Bu sınıfta öğretmen merkezli bir ders işlenmiş, konuları öğretmen düz anlatım, yazdırma, soru-cevap yöntemlerini kullanarak anlatmıştır. Öğrencilere ise Sosyal Bilgiler çalışma kitabında yer alan konu ile ilgili etkinlikleri yaptırmıştır. Bu yöntemin uygulanması sırasında sınıfta sıra sistemi korunmuş ve dersler normal akışında devam etmiştir.

Verilerin Analizi

Araştırma verilerinin analizinde SPSS 10.0 programı kullanılmıştır. Deney ve kontrol gruplarının bilimsel süreç becerileri testleri arasında anlamlı bir ilişkinin olup olmadığını belirlemek için varyans analizleri kullanılmıştır. Bundan sonraki kısımda deney ve kontrol grubundaki öğrencilere ait verilerin değerlendirilmesine yer verilmiştir.

BULGULAR VE YORUM

Araştırmanın bu bölümünde araştırmanın amacına uygun olarak toplanan verilerin analizleri sonucunda elde edilen bulgular alt problemler çerçevesinde yorumlanmıştır.

Araştırmanın birinci alt problemi “Grupların testin tümünden aldıkları başarı puanları açısından öntest puanları arasında anlamlı bir fark var mıdır?” şeklinde ifade edilmişti. Bu alt probleme bağlı olarak elde edilen bulgular Tablo-2’te verilmiştir.

Tablo 2. Grupların Testin Tümünden Aldıkları Öntest Puanlarına İlişkin Varyans Analizi Sonuçları

Varyansın kaynağı	KT	sd	KO	F	P
Gruplar arası	8,353	2	4,176		
Gruplar içi	959,998	91	10,549	,396	,674
Toplam	968,351	93			

İş birliğine dayalı öğrenme yöntemi ile geleneksel öğretim yöntemlerinin Sosyal Bilgiler dersindeki akademik başarıya etkisini araştırmaya başlamadan önce 2 deney ve 1 kontrol gruplarına yapılan öntest ile gruplar arasında akademik başarı bakımından anlamlı bir farkın bulunup bulunmadığına bakılmıştır. Tablo-1’de de görüldüğü gibi grupların öntest toplam puanları arasında anlamlı bir fark yoktur. [$F_{(2-91)}=.396$, $p>.05$]. Bu sonuçlara göre çalışmaya başlamadan önce grupların akademik başarılarının birbirine denk olduğu söylenebilir.

Araştırmanın ikinci alt problemi “Grupların başarı testinde, bilişsel alanın bilgi, kavrama, uygulama basamağından aldıkları öntest puanları arasında anlamlı bir fark var mıdır?” şeklinde ifade edilmişti. Bu alt probleme bağlı olarak elde edilen bulgular Tablo-3’te sunulmuştur.

Tablo 3. Grupların Başarı Testinde, Bilişsel Alanın Bilgi, Kavrama, Uygulama Basamağından Aldıkları Öntest Puanları İlgili Varyans Analizi Sonuçları

	Varyansın kaynağı	KT	sd	KO	F	P
Bilgi düzeyinde	Gruplar arası	2,370	2	1,185	,686	,506
	Gruplar içi	157,247	91	1,728		
	Toplam	159,617	93			
Kavrama Düzeyinde	Gruplar arası	6,672	2	3,336	,804	,451
	Gruplar içi	377,637	91	4,150		
	Toplam	384,309	93			
Uygulama Düzeyinde	Gruplar arası	1,072	2	,536	,393	,676
	Gruplar içi	124,162	91	1,364		
	Toplam	125,234	93			

Deney ve kontrol gruplarının ön başarı testinin bilgi $F_{(2-91)}=.686$, $p>.05$], kavrama $F_{(2-91)}=.804$, $p>.05$] ve uygulama $F_{(2-91)}=.393$, $p>.05$] basamakları düzeyinde aldıkları ön test puanları arasında anlamlı bir farklılığın olmadığı görülmektedir. Bu sonuçlara göre çalışmaya başlamadan önce grupların bilgi, kavrama ve uygulama düzeylerinde akademik başarılarının birbirine denk olduğu söylenebilir.

Araştırmanın üçüncü alt problemi “Grupların testin tümünden aldıkları başarı puanları açısından sontest puanları arasında anlamlı bir fark var mıdır?” biçiminde ifade edilmişti. Bu alt probleme bağlı olarak elde edilen bulgular Tablo-4’te sunulmuştur.

Tablo 4. Grupların Testin Tümünden Aldıkları Sontest Puanlarına İlişkin Varyans Analizi Sonuçları

Varyansın kaynağı	KT	sd	KO	F	P
Gruplar arası	356,349	2	178,174		
Gruplar içi	1342,471	91	14,752	12,078	,000
Toplam	1698,819	93			

Grupların başarı testinin son test toplam puanları arasında anlamlı bir farklılık olduğu görülmektedir. [$F(2-91)=12,078$; $p<.05$]. Anlamlı farklılığın hangi gruplardan kaynaklandığının belirlenmesi için yapılan Scheffe testinde; 6-C. sınıf ile 6-E sınıfları arasında 6-C sınıfı lehine ($\bar{x}_{6-C Sınıfı} - \bar{x}_{6-E Sınıfı} = 4,125$; $p<.05$), 6-D. sınıf ile 6-E sınıfları arasında 6-D sınıfı lehine ($\bar{x}_{6-D.Sınıfı} - \bar{x}_{6-E Sınıfı} = 4,095$; $p<.05$), anlamlı farklılığın olduğu belirlenmiştir. Yani işbirlikli öğrenmenin uygulandığı 6-C ve 6-D sınıflarının ortalaması, geleneksel yöntemin uygulandığı 6-E sınıfına göre daha yüksek çıkmıştır. Bu bulgu; İşbirlikli öğrenme yönteminin geleneksel öğrenme yöntemine göre öğrencilerin başarısını artırmada daha etkili olduğunu göstermektedir.

Araştırmanın dördüncü alt problemi “Grupların başarı testinde, bilişsel alanın bilgi, kavrama, uygulama basamağından aldıkları sontest puanları arasında anlamlı bir fark var mıdır?” biçiminde ifade edilmişti. Bu alt probleme bağlı olarak elde edilen bulgular Tablo-5’de sunulmuştur.

Tablo 5. Grupların Başarı Testinde, Bilişsel Alanın Bilgi, Kavrama, Uygulama Basamağından Aldıkları Sontest Puanları İlgili Varyans Analizi Sonuçları

	Varyansın kaynağı	KT	sd	KO	F	P
Bilgi düzeyinde	Gruplar arası	57,761	2	28,881	16,410	,000
	Gruplar içi	160,154	91	1,760		
	Toplam	217,915	93			
Kavrama Düzeyinde	Gruplar arası	47,326	2	23,663	5,804	,004
	Gruplar içi	370,982	91	4,077		
	Toplam	418,309	93			
Uygulama Düzeyinde	Gruplar arası	27,562	2	13,781	8,029	,001
	Gruplar içi	156,183	91	1,716		
	Toplam	183,745	93			

Deney ve kontrol gruplarının ön başarı testinin bilgi, kavrama ve uygulama basamakları düzeyinde aldıkları ön test puanları arasında anlamlı bir farklılığın olduğu görülmektedir. Anlamlı farklılığın hangi gruplardan kaynaklandığının belirlenmesi için yapılan Scheffe testinde;

Bilgi basamağında, 6-C. sınıfı ile 6-E sınıfı arasında 6-C sınıfı lehine ($\bar{x}_{6-C \text{ Sınıfı}} - \bar{x}_{6-E \text{ Sınıfı}} = 1, 870$; $p < .05$), 6-D. sınıf ile 6-E sınıfı arasında 6-D sınıfı lehine ($\bar{x}_{6-D \text{ Sınıfı}} - \bar{x}_{6-E \text{ Sınıfı}} = 1, 376$; $p < .05$),

Kavrama basamağında, 6-D. sınıf ile 6-E sınıfı arasında 6-D sınıfı lehine ($\bar{x}_{6-D \text{ Sınıfı}} - \bar{x}_{6-E \text{ Sınıfı}} = 1, 687$; $p < .05$),

Uygulama basamağında, 6-C. sınıfı ile 6-E sınıfı arasında 6-C sınıfı lehine ($\bar{x}_{6-C \text{ Sınıfı}} - \bar{x}_{6-E \text{ Sınıfı}} = 1, 245$; $p < .05$), 6-D. sınıf ile 6-E sınıfı arasında 6-D sınıfı lehine ($\bar{x}_{6-D \text{ Sınıfı}} - \bar{x}_{6-E \text{ Sınıfı}} = 1, 031$; $p < .05$) anlamlı farklılığın olduğu belirlenmiştir. Yani bilişsel alanın bilgi, kavrama ve uygulama basamağında da işbirlikli öğrenmenin uygulanmadığı sınıfların (6-C, 6- D) ortalaması daha yüksek çıkmıştır. Bu bulgu; Sosyal Bilgiler 6. sınıf öğrencilerine bilgi, kavrama ve uygulama düzeyindeki davranışları kazandırmada, işbirlikli öğrenme yönteminin geleneksel öğrenme yöntemine göre daha etkili bir yöntem olduğunu göstermektedir. Deney grupları arasında ise sadece kavrama basamağında anlamlı bir farklılık görülmektedir. Bu farklılığın

olmasının nedeni, 6- E sınıfındaki öğrencilerin bu basamaktaki sorulardan bazıları yanlış yapmalarından kaynaklanmaktadır. Ancak toplamda ve bilişsel alanın diğer basamaklarında işbirlikli öğrenmenin uygulandığı 6-D ve 6-E sınıfların arasında fark olmamasından dolayı bu farklılık çok fazla bir anlam ifade etmemektedir.

Tablo 6. Deney ve Kontrol Grubu Öğrencilerinin Öntest-Sontest Ortalama Puan ortalamaları ve Standart Sapma Değerleri

Gruplar	Öntest			Sontest		
	N	\bar{X}	SS	N	\bar{X}	SS
Deney 1	28	10,75	3,502	28	20,00	3,800
Deney 2	34	10,38	3,609	34	19,97	3,147
Kontrol 1	32	11,09	2,531	32	15,87	4,491

Deney 1 grubunun öntest ortalaması $\bar{X}=10,75$, bu değer deney sonrasında $\bar{X}=20,00$, deney 2 grubunda öntest ortalaması $\bar{X}=10,38$, deney sonrasında $\bar{X}=19,97$; Kontrol 1 grubundaki öğrencilerin aynı puanları ise öntest $\bar{X}=11,09$ ve sontest $\bar{X}=15,87$ 'dir. Buna göre, hem deney hem de kontrol grubundaki öğrencilerin Sosyal Bilgiler başarısında bir artış olduğu görülmektedir. Ancak bu artış, işbirlikli öğrenme yönteminde, geleneksel yöntemlere göre daha fazladır.

SONUÇ VE TARTIŞMA

Sosyal Bilgiler dersinde İşbirlikli öğrenme yöntemi “Birleştirme I (Jigsaw I)” ve geleneksel öğrenme yönteminin öğrenci başarısına etkisinin karşılaştırıldığı bu çalışmada, hem öntest toplam puanlarında hem de bilişsel alanın bilgi, kavrama ve uygulama düzeylerindeki öntest puanların istatistiksel olarak farklılaşmadığı görülmüştür (Tablo 2 ve 3). Buna göre deney ve kontrol grubunun uygulama öncesinde denk düzeyde olduğu söylenebilir. Öğrencilerin, sontest puanlarına bakıldığında ise hem deney hem de kontrol grubundaki öğrencilerin Sosyal Bilgiler başarısında bir artış olmuştur. Ancak bu artış, işbirlikli öğrenme yönteminin uygulandığı gruplarda, hem testin tümünden aldıkları puan açısından hem de bilişsel alanın bilgi, kavrama ve uygulama basamaklarında aldıkları puan açısından daha fazla olmuştur. Sonuç olarak iş birliğine dayalı öğrenme yöntemi,

geleneksel öğretim yöntemine göre Sosyal Bilgiler öğretiminde akademik başarıyı arttırmada daha etkilidir. Bu sonuç, işbirlikli öğrenmeyle ilgili daha önce yapılan araştırma bulgularıyla tutarlılık göstermektedir. Avşar ve Alkış (2006) Sosyal Bilgiler derslerinin özellikle bölümlere ayrılabilen ünitelerinde “Birleştirme I” tekniğinin kullanılmasının başarıyı arttırdığı sonucuna ulaşmışlardır. Delen (1998) araştırmasının sonucunda Sosyal Bilgiler dersinde işbirlikli öğrenme yönteminin akademik başarıyı artırdığı sonucuna ulaşmıştır. Oral (2000) araştırmasında Sosyal Bilgiler dersinde Birleştirme II tekniğini küme çalışması ile karşılaştırmıştır. Araştırma sonucunda öğrencilerin ünite sonundaki erişim düzeyleri, öğrenilenlerin kalıcılığı, öğrencilerin öğretim sürecindeki tutumları üzerinde, küme çalışması etkinliklerine göre daha olumlu etkileri olduğunu saptamıştır. Çetin (2002) 4. Sınıflarda, işbirlikli öğrenme tekniklerinden grup araştırması tekniği uygulamıştır. Araştırma bulgularına göre, işbirliğine dayalı öğrenme yönteminin kullanılmasının öğrencilerin bilişsel erişim puanlarını ve öğrencilerdeki kalıcılık düzeylerini olumlu yönde etkilediğini tespit etmiştir. Katılmış (2002) Sosyal Bilgiler tarih konularında birleştirme tekniğini uygulamıştır. Araştırmada birleştirme tekniğinin öğrenci başarısını daha çok artırdığı sonucuna ulaşmıştır. Yapılan tüm bu çalışmalar işbirlikli öğrenme yönteminin Sosyal Bilgiler dersinde başarılı sonuçlar verdiklerini göstermektedir.

Ayrıca bu bulgular yurt dışında yapılan bazı araştırmalarla da paralellik göstermektedir. Kim-Eng vd (1999) ve Tey Sau vd (1999), yaptıkları çalışmalarda, Sosyal Bilgiler dersinde işbirlikli öğrenme yönteminin kullanımından düşük performanslı öğrencilerin daha fazla fayda sağladığı ortaya konmuştur. Box ve Little (2003), İşbirlikli öğrenme yönetiminde yer alan küçük gruplarla çalışmanın, ilköğretim öğrencilerinin akademik başarıları ve kişisel kavram gelişimleri üzerine etkilerini araştırmışlardır. Çalışmanın sonunda Birleştirme (Jigsaw) tekniğinin, hem akademik hem de psikolojik olarak avantajlı olduğunu tespit etmişlerdir. Lampe ve diğerleri (1996) ilköğretim 4. sınıf Sosyal Bilgiler dersinde yaptıkları araştırmalarında, işbirlikli öğrenme yaklaşımının geleneksel eğitimden daha etkili olduğu sonucuna varmışlardır. Johnson ve diğerleri (1981) araştırma literatürünün meta analizinde işbirlikli öğrenme ile ilgili 122 makaleyi incelemişler ve işbirlikli öğrenme metodu ile geleneksel metodu karşılaştırmışlardır. Çalışmanın sonunda işbirlikli öğrenmenin öğrenci başarısını ve verimliliğini artırdığını ortaya koymuşlardır. Yine bu sonuçlar farklı branşlarda yapılan çalışmalarla da benzerlik göstermektedir. (Taşdemir, 2005; Yıldırım, 2006; Tarım, 2003; İflazoğlu, 2001; Bilgin ve Akpınar, 2002; Genç, 2007; Sezer ve Tokcan, 2003).

İşbirlikçi Öğrenme Yöntemi öğrencilerin derse, kendilerine ve diğer arkadaşlarına ilişkin olumlu tutum geliştirmelerine yardımcı olmaktadır. Bu çalışmada da, deney 1 ve deney 2 grubundaki 62 öğrencinin görüşlerine göre de, öğrencilerin uygulanan yöntemle ilgili çoğunlukla olumlu düşüncelere sahip oldukları tespit edilmiştir. Öğrencilerin 6'sı hariç diğer 56 öğrenci olumlu görüş bildirmiştir. Örneğin 6-C sınıfından İsmail G. *“Bu yöntemle bildiğimiz konuları diğer arkadaşlarımıza öğretiyoruz ve onlar da bizim bilmediğimiz konuları bize öğretiyorlar”* 6- D sınıfından Berkay Y. *“ Bize, işbirliği halinde çalışarak sorumluluk almayı ve birlikte hareket etmeyi öğretti, arkadaşlarımızla bağlarımızı güçlendirdi”*. Yine 6-D sınıfından İmgesu E. *“Arkadaşlarımın bildiğini öğrenmek ve onların da benim bildiğimi öğrenmesi güzel bir duygu, bu yöntemle herkesin her şeyi öğrenebileceğini düşünüyorum”*. Olumsuz görüş bildiren öğrenciler ise gruptaki bazı üyelerin dikkat ve özen göstermediklerinden şikâyet etmişlerdir.

Sonuç olarak Sosyal bilgiler dersinde işbirlikli öğrenme yöntemi “Birleştirme I” (Jigsaw I), geleneksel öğrenme yöntemine göre, öğrencilerin hem akademik başarılarını artırdığı hem de öğrencilerin uygulanan yöntemle ilgili çoğunlukla olumlu düşüncelere sahip oldukları tespit edilmiştir.

Öneriler

- Konuların öğretiminde yöntem ve teknik seçimi birinci derecede önemli bir faktördür. Bu çalışmada, bölümlere ayrılabilir olduğundan dolayı, “Türk Dünyası” konusu için “Birleştirme I” tekniği kullanılmıştır. Sosyal Bilgiler öğretmen kılavuz kitaplarında hangi konuların işbirlikli öğrenmeye uygun olduğu belirtilmelidir. Belirtilen yöntemlerin hangi tekniklerle verileceği basamaklar halinde açıklanmalıdır.
- İşbirlikli öğrenme öğrenci merkezli bir yöntemdir. Ancak bu öğretmenin sorumluluğunun bittiği anlamına gelmemektedir. Uygulamamız sırasında da görülmüştür ki öğrencilerin halledemeyeceği bazı sorunlar ortaya çıkmaktadır. İşbirlikli öğrenme yöntemi uygulayan öğretmen, öğrencileri takip etmeli ve rehber konumda olmalıdır.
- Uygulama sırasında, Sosyal Bilgiler sınıfının olmamasından dolayı normal sınıftaki sıra sistemini değiştirmek bir sorun olmuştur. Sıralar değiştirilmiş, bir sonraki farklı bir ders için yeniden eski haline getirilmiştir. Bu sorunun yaşanmaması için, her okulda Sosyal Bilgiler sınıfları olmalı, sıra sistemi işbirlikli öğrenmeye uygun hale getirilebilmeli ve dersler bu sınıflarda işlenmelidir.

- Uygulama yapılan okulda bazı öğretmenler bu yöntemi hiç uygulamadıklarından bahsetmiştir. Öğretmenler bu alternatif yaklaşımın yararları konusunda bilgilendirilmeli ve öğretmenler de öğrencilerin işbirlikli yöntem ile öğrenmesi için öğrencilere fırsat vermelidir.
- İşbirlikli öğrenme yöntemi, Sosyal Bilgiler dersinin amacına uygun olarak bilinçli, görev ve sorumluluğunu bilen vatandaşlar yetiştirmeye yardımcı olduğundan derslerde kullanılmalıdır.
- Bu çalışmada İşbirlikli öğrenme yöntemi İlköğretim 6. sınıf Sosyal Bilgiler dersi “Ülkemiz ve Dünya” Ünitesindeki “Türk Dünyası” konusunda uygulanmıştır. İşbirlikli öğrenme yöntemi İlköğretim Sosyal Bilgiler derslerinin farklı ünitelerine, farklı konularına ve farklı eğitim kademelerinde uygulanmalıdır.
- Bu çalışmada İşbirlikli öğrenme yönteminin birleştirme I tekniği (jigsaw I) kullanılmıştır. İşbirlikli öğrenme yönteminin diğer tekniklerinin de kullanıldığı yeni araştırmalar yapılabilir.

KAYNAKLAR

- Açıkgöz, K.Ü. (2003). *Aktif öğrenme*. İzmir: Kanyılmaz Matbaası.
- Aronson, E.(1978). *The jigsaw classroom*. Beverly Hills, CA: Sage Publications.
- Avşar, Z. & Alkış, S. (2006). İşbirlikli öğrenme yöntemi “Birleştirme I” tekniğinin Sosyal Bilgiler derslerinde öğrenci başarısına etkisi, *İlköğretim Online*, 6(2), 197-203, 2007. [Online]: <http://ilkogretim-online.org.tr>.
- Bilgin, T., & Akbayır, K. (2002). İşbirlikli öğrenmenin dizi ve serilerin öğretimindeki etkililiği. V. *Ulusal Fen Bilimleri ve Matematik Eğitimi Sempozyumu*. Ankara: ODTÜ
- Box, J.A., Little, D.C., 2003. Cooperative small-group instruction combined with dvanced organizers and their relationship to self-concept and social studies achievement of elementary school students. *Journal of Instructional Psychology*, 30(1), 30-35.
- Büyüköztürk, Şener. (2001). *DeneySEL desenler*. Ankara: Pegem Yayıncılık.
- Choe, S.W.T.; Drennan, P.M. (2001). Analyzing scientific literature using a jigsaw group activity piecing together student discussions on environmental resarch. *Journal of College Science Teaching*. V.30, n.5, p328-30.
- Cin, M. (2005). Hayat bilgisi ve sosyal bilgilerde kullanılabilir strateji, yöntem ve teknikler. *Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi* i (119-164), Abdurrahman Tanrıoğen (Ed), İstanbul: Lisans Yayıncılık.

- Çetin, B. (2002). *Sosyal bilgiler öğretiminde işbirliğine dayalı öğrenme yönteminin ilköğretim 4. Sınıf öğrencilerinin bilişsel erişimi düzeylerine etkisi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul
- Davidson, N. & O'Leary, P. W. (1990). How cooperative learning can enhance mastery teaching. *Educational Leadership*, 30-33.
- Delen, H., (1998). *Temel eğitim beşinci sınıf sosyal bilgiler dersinde kubaşık öğrenme yönteminin akademik başarıya etkisi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Adana.
- Demirkaya, H. (2005). *Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler programında içerik ve kazandırılacak beceriler*. İstanbul: Lisans Yayıncılık.
- Genç, M. (2007). *İşbirlikli öğrenmenin problem çözmeye ve başarıya etkisi*. Yayınlanmamış Doktora tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü. İstanbul.
- Johnson David W. and Johnson Roger T. (1992) "Implementing Cooperative Learning". *Contemporary Education*, 63: 3, Spring, 174.
- Johnson, D. W., G. Mariyama, R. Johnson, D. Nelson, and L. Skon. (1981) The effects of cooperative, competitive and individualistic goal structures on achievement: a meta- analysis. *Psychological Bulletin* 89 (1981): 47-62.
- Johnson, W.D. & Johnson, R. T. (1997). Cooperative learning and conflict resolution.
- İflazoğlu, A. (2001). Temel eğitim beşinci sınıf fen bilisi dersinde kubaşık öğrenme etkinliklerinin kullanımı ve uygulama sonuçları, *IV. Fen Bilimleri Eğitimi Kongresi*. Ankara: Milli Eğitim Basımevi.
- Kagan, S. (1992) *Cooperative learning. Paseo Espada*: Resources for Teachers, Inc.
- Kalem, S. & Fer, S. (2003). Aktif öğrenme modeliyle oluşturulan öğrenme ortamının öğrenme, öğretme ve iletişim sürecine etkisi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri* 3 (2), 433-461.
- Katılmış, A. (2002). *İşbirlikli Öğrenme Ve Geleneksel Öğretim Yöntemlerinin Sosyal Bilgiler Dersi Tarih Konularındaki Başarı Ve Hatırda Tutma Düzeyleri Üzerindeki Etkileri*. Yüksek lisans tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Kim-Eng, C.L., Maureen, Ng. & Rosalind, P. (1999). A school-based study of cooperative learning and its effects on social studies achievement, attitude towards the subject and classroom climate in four social studies classrooms. Database: ERIC (ED434070).

- Lampe, Judith R.; And Others (1996). Effects of cooperative learning among hispanic students in elementary social studies. *Journal of Educational Research*, v89 n3 p187- 91
- Oral, B. (2000). Sosyal bilgiler dersinde işbirlikli öğrenme ile küme çalışması yöntemlerinin öğrencilerin erişileri, derse yönelik tutumları ve öğrencilerin kalıcılığı üzerindeki etkileri. *Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2 (19), 43-49.
- Saban, A. (2004). *Öğrenme öğretme süreci yeni teori ve yaklaşımlar*. Ankara: Nobel Yayınları.
- Safran, M. (2004). İlköğretim programlarında yeni yaklaşımlar Sosyal Bilgiler” *Bilim ve Aklın Aydınlığında Eğitim Dergisi*, Yıl 5, S: 54-55 Ağustos-Eylül
- Senemoğlu, N. (2001). *Kuramdan Uygulamaya Gelişim, Öğrenme ve Öğretim*. Ankara: Gazi Kitap evi.
- Sezer, A. & Tokcan, H. (2003). İşbirliğine dayalı öğrenmenin coğrafya dersinde akademik başarı üzerine etkisi. *Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 23 (3), 227-242.
- Şaşan, H. (2002). Yapılandırmacı Öğrenme. *Yaşadıkça Eğitim*, 74-75. 49-52.
- Tarım, K. ve Akdeniz, F. (2003) "İlköğretim matematik derslerinde kubaşık öğrenme yönteminin kullanılması". *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 24, 215- 223.
- Taşdemir, A. & Sarıkaya M. (2005). Fen bilgisi öğretmen adaylarının çözümler konusunu öğrenmede işbirlikli öğrenme yönteminin etkilerinin araştırılması. *G.Ü. Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, cilt 6, sayı 2, s.197-207.
- Tekin, H. (2000). *Eğitimde Ölçme ve Değerlendirme*. Ankara: Yargı Yayınevi.
- Tey Sau, H., Kim-Eng, C.L., Maureen, Ng. & Joy, C. (1999). Primary five pupils' cooperative behaviours and perceptions of the use of cooperative learning in social studies classes in Singapore.
- Titiz, O. (2005). *Yeni Öğretim Sistemi*, İstanbul: Zambak Yayınları.
- Yıldırım, K. (2007). Çoklu zeka kuramı destekli kubaşık öğrenme yönteminin ilköğretim 4.sınıf öğrencilerinin matematik dersindeki erişilerine etkisi. *Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 7, 301 315.